

616.9

Գ-28

ՊԱՅՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԻ
ՄԱՏՁԵԼԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ. ԳՐԳՈՒՅԿ № 10

ՀԱՄԱՀԱՐԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՍԱՆ-ԼՈՒՍ ՅԵ/ԲԱԺԻՆ

ԿԱՏԱՂՈՒԹՅՈՒՆ

(ԶՐԱՎԱԽՈՒԹՅՈՒՆ)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԺՈՂԿՈՄԱՏԻ

ՅԵՐԵՎԱՆ — 1928

8103 JAN 1
n 4 AUG 2010

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԻ
ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ. ԳՐԳՈՒՅԿ № 10

ՍՍ.Ն.-ՀՍ.ՄԱՃԱՐԹԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԻ
ՍՍ.Ն.-ԼՈՒՍ ՅԵ/ԲԱԺԻՆ

616.9

y-28

պր.

1003
10517

ԿԱՏԱՂՈՒԹՅՈՒՆ

(ՀՐԱՎԱԽՈՒԹՅՈՒՆ)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԺՈՂԿՈՄԱՏԻ

ՅԵՐԵՎԱՆ — 1928

Կ Ա Տ Ա Ղ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Կատաղությունը վարակիչ հիվանդութուն է և առաջ է գալիս կատաղած կենդանիների կծեկուց։

Կենդանիներից ամենից շատ կատաղում են շները, կատուները, բայց հաճախ կատաղում են և անաչխ ուրիշ կենդանիները, որինակ՝ ձին, վոշխարը, խոզը, կովը, թռչոնները և այլն։ Վայրենի կենդանիներն ել կարող են կատաղել, ինչպես որինակ՝ գայլը, աղվեսը, վոշնին, մուկը և այլն։

Ի՞նչ նշաններ ունի ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԿԱՏԱՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կենդանիների կատաղությունը լերկու տեսակ է լինում՝ խաղաղ և մոլեգին։ 100 կատաղած շներից 80-ը մոլեգին են իսկ 20-ը խաղաղ։ Կատաղությունից մի լերկու որ առաջ հայտնվում են հիվանդութան նշանները, շունը տխուր է և

միևնույն ժամանակ անհանգիստ. նա աշխատում է առանձնանալ, տիրոջ կանչը համարյա թե չի լսում, անից փախչում է, ուտելը դեռ չի խանգարված, թեև տհաճությամբ է ուտում. բացի դրանից նա յերբեմն ագահությամբ կուլ է տալիս վոչ ուտելու իրեր՝ հարդ, շորի կտորներ, ածուխ, խոտ և այլն:

1—2 որից հետո սկսվում է իսկական հիվանդությունը. կատաղած շունը հարձակվում է ամենքի և ամեն բանի վրա. յերևի նա ամենուրեք թշնամիներ է տեսնում և աշխատում է պաշտպանվել նրանցից ու հարձակվում է մարդկանց վրա, ուրիշ կենդանիների և թռչունների վրա:

Կատաղած շունը ջրից ամենևին չի վախենում, հակառակ մարդուն, վորը կատաղած զրույթյան միջոցին սաստիկ վախենում է ջրից, մարդը տեսնել անգամ շուրը չի կարող:

Շան այս տեսակ դրուժյունը տևում է 2—4 օր և դա ամենավտանգավոր դրուժյունն է, վորովհետև սովորաբար կատաղած շունը անից փախչում է, սկսում է հարձակվել և կծել ում պատահում է: Վերջիվերջո հայտնվում են լուծանքները՝ ստորին ծնոտը քարշ է ընկնում, լեզուն դուրս է ընկնում, բերանից փրփուր, թուր է հոսում, քայլվածքը լերերուն է, յետևի վոտ-

ները քարշ է տալիս, շնչառությունը խանգարված է, վերջիվերջո հիվանդ շունը պառկում է և սատկում: Հիվանդությունն ընդամենը տևում 5—8 օր, յերբեմն և 10—12 օր:

Այսպես է ընթանում կատաղության մոլեգին տեսակը:

Խաղաղ կատաղության դեպքում շունը հանգիստ է, կուլ տալը խանգարված, վ.չ ուտում է, վոչ խմում և բերանից հոսում է փրփուրը:

Այս դրուժյան շունը չի հարձակվում ուրիշի վրա, բաց կկծի, յեթե չարչարեն:

Յերբեմն հիվանդ շունը շատ հեղ է, լիզում է տիրոջ ձեռքերը և վոչ վոք չի կասկածում, վոր շունը կատաղած է. այդ տեսակ շունն ավելի վտանգավոր է, լիզելով նա կարող է անհատելի կերպով վարակել տիրոջը, յեթե այս վերջինի մաշկի վրա կա մի վորևե պղկվածք կամ ճանգովածք:

Ուրիշ կենդանիների կատաղությունը շատ նման է շան հիվանդության:

Այս հիվանդությունն անպայման վերջանում է մահով բոլոր դեպքերում:

ԻՆՉ ՆՇԱՆՆԵՐ ՌԻՆԻ ԿԱՏԱՂԱԾ ՄԱՐԴԸ

Հիվանդանալուց 2—3 օր առաջ վարակվածը գգում է, վոր իրեն հետ մի ինչ վոր արտասո-

վոր բան ե պատահել. նա անհանգիստ ե, տը-
խուր ե, դյուրագրգիռ և լավ չի քնում: Յեր-
բեմն նրա աչքին զանազան պատկերներ են
յերևում:

Հիվանդութունը գնալով դարդանում ե, դը-
րան պուզընթաց անհանգստութունն ել շատա-
նում ե, բունը փախչում ե, կուլ տալը դժվա-
րանում: Հիվանդը ես առավել չի կարողանում
կուլ տալ ջուրը. մինչև անգամ ջրի սոսկ տեսքն
առաջացնում ե սանգանքներ և հիվանդն անկա-
րող ե կատարել կուլ տալու շարժումներ, որի-
նակ՝ թուրը կուլ տալ. ջրի մասին խոսքն ան-
գամ կարող ե առաջացնել սանգանքներ, այդ
պատճառով ել հիվանդութունը կոչվում ե ԶՐԱ-
ՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ:

Իբրև հետևանք այդ տեսակ դրութան,
թուրը կիսվում ե հիվանդի բերանի մեջ, շարու-
նակ թրում ե կամ թուրն անդադար հոսում ե
հիվանդի բերանից:

Հիվանդի գիտակցութունը չի կորած. միև-
նույն ժամանակ նա հաճախ արտասանում ե ան-
կապ խոսքեր, անհանգիստ շարժումներ ե գոր-
ծում, փորձում ե փախչել անից:

Յեթե սեփ գործ գնեն, հիվանդը կարող ե
հարձակվել ու կծել շրջապատողներին:

ԻՆՉԻՑ Ե ԱՌԱՋ ԳԱԼԻՍ ԿԱՏԱՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ինչպես ասացինք, այդ հիվանդութունը
վարակիչ ե և առաջ ե գալիս մի վորևե կատա-
ղած կենդանու (շան, գալլի, կատվի) կծելուց:

Հայտնի չե, վոր վարակիչ հիվանդութուն-
ներն ունեն իրենց մանրենբըր, վորոնք հասա-
րակ աչքով անտեսանելի, շատ վորըր արարած-
ներ են:

Կատաղութունն ել, ինչպես վարակիչ հի-
վանդութուն, ունի իր հարուցիչը, վորը մինչև
այժմ գտնված չե, բայց լավ հայտնի չեն նրա
հատկությունները:

ՎՈՐՈՆԲ ԵՆ ԿԱՏԱՂՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐԱԿԻ ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1) Վարակը գտնվում ե կատաղած կենդա-
նու կամ մարդու ուղեղի (թե գլխի և թե վոր-
նուղեղի) մեջ, թքի մեջ, բայց արյան մեջ չկա:
2) Վարակն անցնում ե կատաղածից առող-
ջին վոչ թե արյան միջոցով, այլ նե րվեբի
միջոցով:

3) Վորքան մոտ ե կծած տեղը գլխին, այն-
քան վտանգավոր ե հիվանդութունը:

4) Ողի միջոցով վարակը չի տարածվում,

ուսուցիչի և խմբիչի միջոցով չի անցնում նա, չեթե բերանի մեջ կամ ձեռքերի վրա պլուկավածքներ չկան:

5) Տաքության բարձր աստիճանը սպանում է ալդ թուխը. որինակ, չեթե կատաղած շան ուղեղը սրսկենք մի ուրիշ կենդանու, մի քանի որից հետո այս կենդանին նույնպես կկատաղի, բայց չեթե յեռացնենք ուղեղն ու հետո սրսկենք, այն ժամանակ կենդանին չի հիվանդանա:

6) Թուխն անցնում է առողջին մարմնի մի վորևե պլուկավածքից կամ կծած վերքից, ուստի մարմնի բաց տեղերի կծած վերքն ավելի վտանգավոր է, քան շորով ծածկած տեղի վերքը:

7) Վարակը հիվանդից առողջին չի անցնում շփման միջոցով, չեթե հիվանդը չկծի առողջին կամ նրա թուքը չընկնի առողջի մի վորևե վերքի վրա:

8) Կատաղած կենդանու թուքը վարակիչ է հիվանդության բռնելուց մոտավորապես 14 օր առաջ:

9) Հիվանդ կենդանու միսը բոլորովին վրտանգավոր չէ. միսը չի պարունակում վարակ:

10 Կատաղած կենդանու կաթի մեջ կա կատաղության վարակ:

11) Սատկած կենդանու ուղեղը ևս պարունակում է թուխ:

ՅԵՐԲ Ե ՀԱՅՏՆՎՈՒՄ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կատաղած շան կծելուց մարդ կարող է հիվանդանալ առաջին չերեք ամսվա ընթացքում. չերեք ամիս անցնելուց հետո սակավ են հիվանդության դեպքերը. չերեխաներն ավելի շուտ են հիվանդանում, քան հասակավորները. շներն ավելի ուշ, քան մարդը, վորքան մեծ է կենդանին, այնքան ուշ է հիվանդանում կծելուց հետո և ընդհակառակը՝ վորքան փոքր է կենդանին, այնքան շուտ է հիվանդանում:

Հիվանդության վաղ կամ ուշ հայտնվելը կախում ունի նրանից, թե մարմնի վորտեղն է կծած. չեթե գլուխն է կծած, շուտ են հիվանդանում, չեթե ձեռքերն են կծած, հիվանդանում են ուշ, իսկ չեթե վոտներն են կծած, այն ժամանակ ավելի ուշ են հիվանդանում:

Հիվանդության վաղ կամ ուշ հայտնվելը կախում ունի և այն քանից՝ վերքը խորն է, թե սաղը. խոր վերքերն ավելի վտանգավոր են, քան մակերեսայինները:

Հիվանդության հայտնվելը կախում ունի կծող կենդանուց. տափակ առամներ ունեցող կենդանու կծածն այնքան էլ վտանգավոր չէ, վորքան սուր ժանիքներ ունեցող կենդանու կը-

ծածը. որինակ՝ շան, կատվի, գալլի... գալլի կը-
ծածից ավելի շուտ են հիվանդանում, շան կը-
ծածից՝ ուշ, իսկ կատվի կծածից՝ ավելի ուշ:

ԿԱՏԱՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՑՐԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Քանի վորհայտնի չեն բժշկելու ձևեր, կատա-
ղած կենդանիների կծածից շատերն ելին մա-
հանում. նրանց 35 — 50% մահանում եր: Բժըշ-
կության ձևը գտնելուց հետո այս 0% -ը խիստ
պակասեց:

ԽՍՀՄ ի մեջ տարեկան մոտ 50,000 մարդու
լին կծում կատաղած կենդանիները. այս թվից
պարզ է, թե վորքան նյութական վնասներ է
առաջանում կատաղած կենդանիների կծելուց,
վորքան բանվորական ուր են կորցնում կծածնե-
րը բժշկության համար, վորքան ծախք է լի-
նում գնալ գալու համար (այդ տեսակ հիվանդ-
ներին, ինչպես մենք հետո կտեսնենք, ուղար-
կում են Պաստերյան կաշանները սրսկումների
համար):

Բացի դրանից չպետք է մոռանալ և այն
հանգամանքը, վոր կծածներն ավելի շատ են
գարնանը և ամառը, այսինքն՝ գյուղատնտեսու-
թյան ամենապեռուն ժամանակը:

Յեվ չեթե ի նկատի ունենանք, վոր յուրա-

քանչյուր կծած առնվազը կորցնում է բժըշ-
կության համար 12—21 որ, այն ժամանակ հաս-
կանալի կլինի, թե վորքան նյութական վնաս է
ստանում պետութունը կատաղության պատ-
ճառով:

ԻՆՉՊԵՍ ՎԱՐՎԵԼ ՅԵՐԲ ԿԱՏԱՂԱԾ ԾՈՒՆԸ ԿՄԵԼ Ե

Կատաղած կենդանու կծելուց հետո (շան,
գալլի, կատվի և այլն) պետք է անպատճառ
և առանց հետաձգելու տանել կծածին Պաստեր-
յան կաշանը, վորտեղ կատաղության դեմ սը-
րըսկումներ են անում:

ԻՆՉ Ե ՊԱՍՏԵՐՅԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Սրանից 40 տարի առաջ Պաստեր անունով
մի ֆրանսիացի գիտնական գտավ, վոր կատա-
ղությունը կարելի չէ կանխել, սրսկելով կծածին
կատաղության թուլացրած թուլյնը:

Մենք գիտենք, վոր կատաղության թուլյնը,
վարակը, գլխավորապես գտնվում է կատաղած
կենդանու գլխի և վոզնուղեղի մեջ: Կատաղու-
թյան թուլյնով վարակված և մեռած կենդանու
վոզնուղեղը հանում են ու չորացնում: Այդպես
չորացրած ուղեղը քանի թարմ է, քանի նա տա-

կավին լավ չէ չորացած, վտանգավոր է, նա վարակիչ է, իսկ մի վորոշ ժամանակից հետո այդ ուղեղը վտանգավոր չէ անկախ:

Պատերի փորձերը ցույց են տալիս, վոր կատաղած կենդանու ուղեղը 14 որ չորացնելուց հետո սրսկելիս այլևս չի վարակում, այսինքն կատաղութուն չի առաջացնում:

Նրա փորձերն ապացուցեցին նաև, վոր 3-որ-յա չորացրած ուղեղը վարակիչ է:

Պատերը, սկսելով սրսկումները 14 որվա չորացրած ուղեղից, աստիճանաբար իջավ և հասավ 3 որյա չորացրած ուղեղին և ի՞նչ գտավ. գտավ այն, վոր աստիճանաբար իջնելով չորացած ուղեղից թարմին կարելի չէ պաշտպանել կենդանուն և թաշմ ուղեղի վարակից:

Ահա թե վորքան մեծ գյուտ էր Պատերի գտածը:

Անցան տարիներ, ուղեղի պատրաստելու ձևը կատարելագործեցին, սրսկումները նույնպես կատարելագործեցին, բայց Պատերի գաղափարը միաց նույնը և այժմ այն հիմնարկությունները, վորտեղ կատաղած կենդանիներին անդամահատում են, հանում են վորնուղեղը, չորացնում և պատվաստ պատրաստում ու հիվանդներին, կատաղած կենդանիների կծածներին, բժշկում, կոչվում են Պատերյան կայան, ի նշան յերախտա-

զիտության զեպլի այն զիտնականը, վորն իր գյուտով մեծ բարիք է արել կատաղած կենդանիների կծածներին: Այդպիսի մի կայան հիմնված է Յերուսաղեմ արքայիկական ինստիտուտին կից:

3⁰ ԵՐԲ ՊԵՏԳ Ե ՍԿՍԵԼ ԲՈՒԺՈՒՄԸ

Պետք է կատաղած կենդանու կծածին ԱՆ-ՄԻՋԱՊԵՍ փոխադրել կայան, վորովհետև վորքան շուտ սկսվի բուժումը, այնքան մեծ հույս կա, վոր կծածը չի հիվանդանա. ընդհակառակը, բժշկության ուշանալիս սրսկումները չեն ոգնում և կծածը կարող է կատաղել:

Կատաղած շան կամ մի այլ կենդանու կրծելու դեպքում չպետք է լսել զանազան մարդկանց, չպետք է հավատալ ու դիմել զանազան «նետ» դնողներին, աղոթքով բժշկողներին, չըպետք է շան դիակի վրայից թռչել, կամ նրա մաղը պոկել, չպետք է դիմել զանազան սրբերին ու վանքերին, ինչպես անում էյին մի ժամանակ և գուցե հիմա չեւ շատերն անում են, այլ պետք է անհապաղ և անմիջապես դիմել Պատերյան կայան. չմոռանալ, վոր չուրքանչյուր ուշացրած որ կարող է սոսկալի հետեանք տալ, մանավանդ, չերբ կծած վերքերը չերեսի ու ձեռ-

քերի վրա յեն, մարմնի ափս մասերի վրա, փո-
րոնք շատ հարուստ են ներվերով և միշտ ել
բաց են:

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏԳ Ե ԱՊԻԵՆ ԲԺՇԿՎՈՂՆԵՐԸ

Բժշկվելիս չպետք է գործածել խմիչքներ,
ծանր աշխատանքով չպետք է զբաղվել և պետք
է զգուշ լինել մրսելուց, այս բոլորը թուլաց-
նում են հիվանդի կազմվածքը, պակասեցնում
են նրա դիմադրական ուժերը, այդ պատճառով
կծածները, չնայած սրսկումներին դարձյալ հի-
վանդանում են: Ուշ սկսած սրսկումները չեն
ոգնում: Հիվանդության սկսվելու դեպքում սրբա-
կումները նույնպես չեն ոգնում: հիմանդացողն
անպատճառ մեռնում է. ուստի կծելուց անմի-
ջապես հետո պետք է կատարել սրսկումները,
վոր կծածը չհիվանդանա:

ԻՆՉՊԵՍ ԿՈՎԵԼ ԿԱՏԱՂՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ

Նախ և առաջ պետք է իմանալ, վոր յեր-
բեմն կատաղած կենդանիների կծելուց հետո ուշ
են հիվանդանում: Ծներն ու կատունները կծե-
լուց հետո հենց առաջին ամսվա մեջ հիվանդա-
նում են, բայց կան դեպքեր, յերբ շունը հիվան-
դանում է ավելի ուշ, որինակ 3—6 ամսից հե-
տո, իսկ յերբեմն և ավելի ուշ:

Այդ պատճառով շատ վտանգավոր է տանը
պահել կատաղած կենդանու կծած շանը կամ
կառվին, մանավանդ, յերբ շունը կապած չէ,
այլ միշտ ազատ է: Բացի դրանից չպետք է մո-
ռանալ, վոր հիվանդությունը հայտնվում է
հանկարծ, բոլորովին անսպասելի և դժվար է
հարկ յեղած միջոցները ձեռք առնել ժամանա-
կին, վոր կատաղած շունը չկծի վոչ վորի կամ
չփախչի տից և մնասներ շատ ուրիշներին:

Անհրաժեշտ է ԱՆՀԱՊԱՂ ՍՊԱՆԵԼ (գրն-
դակահարել կամ դեղել) բոլոր ափս շներին ու
կատուններին, վորոնց կծել է մի վորևէ կատա-
ղած կենդանի կամ մինչև անգամ կծել է կա-
տաղության նկատմամբ կասկածելի կենդանի,
չմոռանալ, վոր այդ կենդանիները մահացու վը-
տանգ են սպառնում մարդկանց:

Տնային մյուս կենդանիներին, վորոնց կծել
է մի վորևէ կատաղած կամ կասկածելի կենդանի
և վորոնք այնքան վտանգավոր չեն, վորքան շը-
ներն ու կատունները, պետք է կապած պահել
փակ շենքում մի վորոշ ժամանակ, որինակ ձի-
երին և կովերին 4 ամսով, իսկ փոխարներին ու
այծերին 3 ամսով. այս ժամանակն անցնելուց
հետո յել այդ կենդանիները պետք է մնան հըս-
կողության տակ մի ամբողջ տարի: Հենց վոր
կատաղության նշանները յերևան, պետք է փակել

հիվանդ կենդանուն և հայանել անասնաբուժին (յեթե կա այդպիսին)։ չերբ հաստատվի, վոր կենդանին կատաղել է, պետք է անհապաղ սպանել նրան և թաղել մորթով (առանց բերթելու) հողի տակ առնվազն 3 արշին խորության։

Թեև մսի և արջան մեջ վարակ չկա, բայց թքով կեղտոտած մորթին բերթելուց կամ գլխի և վոդնոդեղի հատումից շատ հեշտությամբ կարելի չե վարակվել, յեթե ձեռքերի վրա կան թարմ պոկվածքներ կամ ճանդովածքներ, կամ յեթե դիահատության ժամանակ պատահաբար կտրվի ձեռքը։

Մի հարց ևս կա. շատ դժվար է իմանալ հաստատապես, թե վոր շունը, վոր կատուն է կծած կատաղած կենդանուց և վորը վոչ. ուստի պետք է նախագգուշական միջոցներ ձեռք առնել բոլոր շների և կատուների դեմ 5 վերստի վրա աշնտեղից, վորտեղ չերևացել է կատաղած շունը։

Վորովհետև այդ ձեռնարկումները շատ կարևոր են, ուստի բերում ենք այստեղ ԽՍՀՄ-ի մեջ ընդունված անասնաբուժական կանոնադրության հոդվածները կատաղության դեմ պայքարի մասին։ Այս բոլորը պետք է իմանան համայն Միության քաղաքացիները և պետք է ամեն կերպ աջակցեն նրանց կիրառմանը։

Հոդ. 32. Կատաղած կենդանիներին սպանել (կ. 3 հոդ. 14)։

Հոդ. 33. Կատաղությունից կասկածելի կենդանիներին ա) շներին և կատուներին սպանել (կ. 3 հոդ. 14)։

բ) Մյուս կենդանիներին պետք է պահել անասնաբուժական հսկողության ներքո (կ. 6, հ. 14) մինչև պարզվի նրանց հիվանդության բնույթը, վորպեսզի կարելի լինի նպատակահարմար կերպով ոգնութուն հասցնել այն անձանց, վորոնց կծել են կատաղությունից կասկածելի կենդանիները։

Հոդ. 34. Կատաղած կենդանիների կծածներին.

ա) շներին ու կատուներին սպանել.

բ) մյուս կենդանիներին պահել անասնաբուժական հսկողության տակ (կ. 6 հ. 14) և կանխարգելիչ սրսկումների լենթարկել նրանց։

Հոդ. 35. Այն շներին և կատուներին, վորոնք կասկածելի չեն կատաղած կենդանու կրծածի նկատմամբ, պահել վորոշ ժամանակ հսկողության տակ (կ. 6 հ. 13). յեթե այդ կենդանիների տերերը կամ նրանց փոխարինողները չեն ցանկանա պահել հսկողության տակ, կամ յեթե չեն կատարի այդ հսկողության պայմանները, այն ժամանակ սպանել շներին ու կատուներին։

1003
1004
1005

Հող. 36. Վոչ բարեհաջող տեղերում պետք է բոլոր շներին կապել և շները պետք է ունենան դնչակալներ: Սպանել այն շներին, վորոնք ի խախտումն այս կարգադրության ազատ կլինեն և դնչակալ չեն ունենա:

Այս որենքի նշանակությունը կայանում է հետևյալում.

Մոսկվայի նահանգում կատաղության դեմ պայքարի համար հրատարակված եր պարտադիր վորոշում, վորը պատերազմի և հեղափոխության տարիներում լավ չեր դործադրվում և այդ պատճառով կատաղած կենդանիների կծածների թիվը շատ ավելացավ. ահա թվերը. Մոսկվայի Պատերազմի կայանում բժշկվել են.

Մոսկվայից	Մոսկվ. նահանգից.
1913 թ.—1,108 մարդ	583 մարդ
1914 թ.—1,134 »	611 »
1915 թ.—1,072 »	738 »
1925 թ.—3,974 »	2654 »

1925 թվին ընդամենը բժշկվել են 6628 մարդ:

Կատաղության դեմ տարվող կանոնավոր պայքարի հիմքն այնպես պետք է դնել, վոր շները չկծեն մեկմեկու և չտարածեն կատաղությունը, իսկ դրա համար պետք է հետևել, վոր անտեր ու թափառող շներ չլինեն, մնացածները բոլորը լինեն կապած և դնչակալ ունենան:

Այս ձեռնարկումների ոգուան ակնհայտ է հետևյալից:

Առաջ Անգլիայում կատաղությունից ամեն տարի ստուկում ելին 200—300 շուն. 1889 թ. կարգադրվեց, վոր շներն անպատճառ ունենան դնչակալ և 1892 թվին կատաղությունից ստուկեցին 38 շուն: Կատաղած շների պակասման պատճառով պակասեց կծածների և կատաղությունից մեռած մարդկանց ու կենդանիների թիվը: Անգլիական «ազատասիրությունը» չեր կարող հանդուրժել շների դնչակալը և հասարակության մեջ սկսեցին բողոքել շների համար մտցրած դնչակալների դեմ. շներն ստացան ազատություն և սկսեցին կծել մեկ-մեկու, իսկ դրա հետևանքը յեղավ այն, վոր 1895 թ. կատաղածների թիվը դարձավ 673. ինչ ասել կուզի, վոր շնորհիվ այդ հանգամանքի մարդիկ տուժեցին. ուստի 1895 թ. հրատարակվեց խիստ հրաման, վոր անխնա կերպով պետք է կիրառել դնչակալների մասին հրատարակած որենքը և իբրև հետևանք 1898 թ. կար իրայն 17 կատաղած շուն, 1891 թվին—9, 1900 թվին—6 և 1901 թվին միայն մեկ շուն: Այժմ Անգլիայում կատաղություն չկա:

Ինչպես տեսանք, Անգլիայում հաջողվել է վորնչացնել կատաղությունը շնորհիվ խիստ միջոցների շների դեմ:

Համապատասխան պարտադիր վորոշում հրատարակել են մեր գործկոմները. անհրաժեշտ է, վոր այդ պարտադիր վորոշումը կիրառվեր կյանքի մեջ խիստ կերպով և նման վորոշումներ հրատարակելին բոլոր գործկոմները: Հարկավոր է առանձին ուղարկութիւն դարձնել դնչակալների վրա, ուստի ցանկալի չէ մտցնել բացի տուրքի գանձումից դնչակալներ շների համար, վորպեսզի հնարավոր լինի արգելել կատաղության տարածումը շների սիմյանց կծելու միջոցով:

Այստեղ ավելորդ չենք համարում բերել մի քանի կետեր Յերևանի գով. ծկումի վորոշումից:

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՎՈՐՈՇՈՒՄ

Քաղվածք № 28

ՔԱՂԱԲՈՒՄ ՇՆԵՐ ՊԱՀԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

1. Քաղաքացիներին կատաղած շների կծելուց ապահովելու համար, Քաղխորհրդի նախագահութիւնը վորոշեց՝

ա. Ամեն մի քաղաքացի, վորը ցանկանում է պահել շուն, պարտավոր է մեկ ամսվա ընթացքում վերցնել թույլտվութիւն Գավգործկո-

մից և համապատասխան համար Տեղ. Տնտեսութիւն բաժնից:

բ. Քաղաքի բոլոր շներն անկախ նրանից, ման են զալիս ազատ, թե գտնվում են կապած դրութիւն՝ պետք է լինեն վզնոցով, վորոնցից կախ են տրվելու Քաղմիլիցիայից ստացած համարները:

գ. Բակերի շները ցերեկը պետք է լինեն կապած, գիշերները կարող են ազատ լինել կապանքից, նախապես բակերի արտաքին դռները կողպելուց հետո:

դ. Տնային (սենյակի) շներին կարելի չէ բաց թողնել փողոց, ուղեկցողների հետ:

ե. Փողոց դուրս բերած շները պետք է ունենան դնչակալներ:

զ. Ա. կետում նշանակված ժամանակամիջոցից հետո բոլոր այն շները, վորոնք չեն ունենա վզնոցներ և համապատասխան համարներ, կհամարվեն թափառական և անկախ նրանից, թե կհայանաբերվեն փողոցում կամ բակերում, անմիջապես կվոչնչացվեն:

2. Սույն պարտադիր վորոշումը խախտողները կլենթարկվեն մինչև 25 ո. տուգանքի կամ մինչև 10 որ հարկադիր աշխատանքի:

ԱԶԳԱՐՆԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՆԵՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՏԱՂՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ ՊԱՅԲԱՐԻ ՄԵՋ

Վորպեսզի առաջարկված ձեռնարկումները կատարած կենդանիների դեմ պայքարի համար ունենան հաջողութուն, անհրաժեշտ է, վոր այդ միջոցները կիրառելին բոլորն անխտիր: Ազգաբնակչությունը, գիտակցելով, թե կատաղությունն ինչ մեծ վնաս է տալիս մարդկանց, պետք է ինքը մասնակցութուն ունենա նրա դեմ պայքարի մեջ:

Շատ տգետ անձինք կան, վորոնք թագցընում են թե իրենց շանը կատարած շուն է կծել, կամ չեն կապում շներին կամ թագցընում են նույնը մինչև անգամ իրենց հարևանների վերաբերյալ: Ի հարկե, դրա պատճառը գիտակցության պակասությունն է և այն, վոր չեն հասկանում, թե կատարած կենդանին ինչ մեծ վնասն է սպառնում մարդկանց:

Անշուշտ կան ազգաբնակչության մեջ և գիտակից տարրեր, վորոնք, համախմբվելով և կազմելով խմբակներ, լեռանդուն կերպով միջոցներ են ձեռք առնում կոտորելու անտուն և թափառող շներին:

Բոլորիս նպատակը պետք է այդ լինի, այսինքն կազմակերպվենք պայքարելու կատարած կենդանիների դեմ, վոչնչացնելու անտուն և թափառող շներին, հսկելու, վոր շները ցուցակագրված լինեն, վոր ունենան վզկապ, վորից կախած լինի համարը մետաղյա թերթիկի վրա, հսկելու, վոր շներին կապած պահեն և նրանք դնչակալ ունենան, վոր վոչ վոր փողոց դուրս չբերի իր շանը առանց շղթայի ու առանց դնչակալի, հսկելու, վոր կատարած կենդանու կամ կատաղությունից կասկածելի կենդանու կծածներին անհապաղ ոգնութուն հասցնեն Յերեանի Պաստերյան կայանում:

Միայն այս կերպ կարելի չե արմատախիլ անել այդ սարսափելի հիվանդությունը, վորն անագին վնասներ է հասցնում մարդկանց:

« Ազգային գրադարան

NL0267839

6966

ԱՌՈՂՋԱՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԻ ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1. Պոռնիկ Դարոյի դատը — սպասված
2. Սիֆիլիս »
3. Մալարիա » 0. 6.
4. Առողջապահ. հուշատետր 5
5. Նվեր գեղջիկուհուն 10
6. Պալարախոս 10
7. Մարդու ճիճուները 10
8. Մաշկի մի քանի տարածված հիվանդութ. 10
9. Մալարիա (բ. տպագրութուն) 10

ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀՍՄԱՐ

Միկրոբներ

Կարմրուկ

Դիֆտերիա

Քութեշ

Տրախոմա

Դիմել հետևյալ հասցեով՝ Յերևան, Առողջ. ժողկրթության
բիտու Սան. համաճարակագիտ. բաժնին

Эривань Народ. Комиссариат Здравоохранения Сан.
Эпидемич. отделу.